

Piotr Wiatrowski

Znamiona rozboju kwalifikowanego

I. Wprowadzenie

Kodeks karny z 1932 r. w ogóle nie przewidywał kwalifikowanej postaci przestępstwa rozboju (art. 259). Po raz pierwszy wprowadzono ją do polskiego prawa karnego w art. 2 § 2 dekretu z dnia 4 marca 1953 r. o wzmożeniu ochrony własności społecznej¹, który przewidywał surowszą karalność także w przypadku jakiegokolwiek innego działania sprawcy, który sprowadzał zagrożenie dla zdrowia lub życia ludzkiego. W k.k. z 1969 r. ograniczono ujęcie strony przedmiotowej rozboju kwalifikowanego do postępowania się przez sprawcę bronią palną lub innym niebezpiecznym narzędziem (art. 210 § 2).

Art. 280 § 2 aktualnie obowiązującego kodeksu karnego przewiduje w związku z § 1 tego artykułu następujące sytuacje kwalifikowanej postaci rozboju:

- sprawca używa przemocy wobec osoby, posługując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem,
- sprawca stosuje groźbę natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby, posługując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem,
- sprawca doprowadza ofiarę do nieprzytomności lub bezbronności, posługując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem.

Typu kwalifikowanego rozboju nie można zakwalifikować jako wypadku mniejszej wagi (art. 283 k.k.).

Jak podkreśla Z. Trzeciński, jeżeli w rezultacie postępowania się przez sprawcę niebezpiecznym przedmiotem nastąpi doprowadzenie człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności, to prawdopodobnie każdorazowo etapem pośrednim będzie stosowanie przemocy lub zagrożenie natychmiastowym użyciem przemocy wobec osoby².

W. Jarczyk i H. Rajzman uważają, że czynnikiem decydującym o utworzeniu typu kwalifikowanego przestępstwa rozboju jest taka intensywność i sugestywność użytych środków działania, że przez ich użycie da się z re-

¹ Dz. U. Nr 17, poz. 68 ze zm.

² Z. Trzeciński, *Rozbój w polskim prawie karnym*, MSW, Warszawa 1976, s. 44.

guły uzyskać łatwiej zaniechanie oporu ze strony ofiary, aniżeli przy użyciu zwykłych środków. W. Radecki i K. Urbanek twierdzą zaś, iż o bycie rozboju kwalifikowanego nie decyduje ilościowe spotęgowanie okoliczności tworzących rozbój w typie podstawowym, a stanowiących zamach na wolność lub mienie, ale dopiero to, że dochodzi do nich nowa jakość w postaci poważnego zagrożenia dla życia i zdrowia człowieka, przy czym to zagrożenie może być aktualne (przy przemocy wobec osoby) lub potencjalne (przy groźbie użycia tej przemocy)³.

II. Posłużenie się niebezpiecznym przedmiotem

Słownik języka polskiego określa „posłużyć się” m.in. jako czasownik „użyć czego za narzędzie jako środka, pomocy dla osiągnięcia czego”, zaś „używać” zaś m.in. jako „posługiwać się, posiłkować się czym, stosować co jako środek, narzędzie; użytkować”⁴. Z semantycznego punktu widzenia słowa te stanowią synonimy⁵. Różnicy pomiędzy zakresami nazw „użycie niebezpiecznego przedmiotu” i „posłużenie się niebezpiecznym przedmiotem” nie dostrzegają K. Daszkiewicz⁶ i A. Gaberle⁷.

W art. 159 k.k. wprowadzającym typ kwalifikowany udziału w bójkę lub pobiciu ustawodawca zastosował znamię „używa”, a skoro tak, to w myśl uznanych reguł wykładni różnie brzmiącym słowom w obrębie jednego aktu prawnego należy nadawać odmienne znaczenie. J. Śliwowski przyjmuje, że „użycie” to nie tylko demonstrowanie posiadanego przedmiotu, ale uczynienie z niego przedmiotu bezpośredniego praktycznego użytku⁸.

W judykaturze przyjmuje się, że zakres pojęcia „posługuje się” jest szerszy od pojęcia „używa”. Nie oznacza ono tylko zadania ciosu, oddania strzału lub usiłowania oddania strzału, lecz obejmuje również każde manipulowanie niebezpiecznym narzędziem stanowiące groźbę jego użycia⁹, w tym także okazanie przez sprawcę rozboju takiego narzędzia osobie pokrzywdzonej w celu wzbudzenia w niej obawy jego użycia, przełamania oporu i wywołania w jej psychice uczucia bezbronności przez paraliż woli, co

³ W. Radecki, K. Urbanek, Uwagi o rozboju kwalifikowanym, *Pał.* 1974, nr 2, s. 49 i nast.

⁴ Słownik języka polskiego, pod red. W. Doroszewskiego, PWN, Warszawa 1964, s. 798 i 1118.

⁵ Por. Słownik synonimów, oprac. A. Dąbrówka, E. Geller, R. Turczyn, MCR, Warszawa 1993, s. 44.

⁶ K. Daszkiewicz, Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 1973 r., I KR 209/73, *OSP i KA* 1975, nr 3, s. 144.

⁷ A. Gaberle, Niebezpieczne narzędzie jako problem legislacyjny, *PiP* 1973, nr 1, s. 89.

⁸ J. Śliwowski, *Prawo karne*, PWN, Warszawa 1975, s. 384.

⁹ Por. wyrok SN z dnia 7 kwietnia 1971 r., IV KR 22/71, *NP* 1972, nr 4, s. 671. Por. wyrok składu 7 sędziów SN z dnia 30 września 1975 r., VI KRN 33/75, *OSNKW* 1976, nr 1, poz. 3.

umożliwia dokonanie zaboru mienia¹⁰. Temu celowi może też, oprócz okazania, służyć dotykanie pokrzywdzonego niebezpiecznym narzędziem, a więc takie celowe demonstrowanie niebezpiecznego narzędzia, aby wzbudzić u pokrzywdzonego przeświadczenie o realnym niebezpieczeństwie grożącym mu ze strony sprawcy napaści, dysponującego tym przedmiotem i doprowadzić go do stanu bezbronności¹¹. Sąd Najwyższy zasadnie wskazał, że fakt, iż oskarżeni, zgodnie z planem dokonania rozboju, weszli przymocą do mieszkania i trzymając w rękach jeden siekierę, a drugi tasak w taki sposób, by narzędzia te były widoczne, zażądali wydania pieniędzy, dowodzi posłużenia się przez nich niebezpiecznymi narzędziami¹².

Sprawca, aby posługiwać się niebezpiecznym przedmiotem, musi władać tym przedmiotem. Sąd Najwyższy stwierdził, iż nie do przyjęcia jest stanowisko, że mimo braku kontaktu fizycznego pomiędzy sprawcą a niebezpiecznym przedmiotem sprawca jednak się nim posługuje¹³. Samo groźenie sprowadzające się do zapowiedzi użycia niebezpiecznego przedmiotu, którego sprawca nie uwidoczniał, nie jest równoznaczne z posługiwaniem się takim przedmiotem i nie daje podstaw do przyjęcia kwalifikowanej postaci czynu (sprawca zagroził pokrzywdzonemu użyciem noża, którego nie miał przy sobie)¹⁴. Sama słowna groźba natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby, choćby sprowadzała się do zapowiedzi użycia niebezpiecznego przedmiotu, ale bez jednoczesnego uzewnętrznienia tego przedmiotu, stanowi ustawowy element należący do istoty czynu z art. 280 § 1 k.k. i nie można jej utożsamiać z posługiwaniem się niebezpiecznym przedmiotem¹⁵. Analogicznie jest w przypadku groźby konkludentnej, wyrażającej się np. wykonywaniem określonych gestów bez uwidocznienia tego przedmiotu¹⁶, chociażby sprawca groził tak sugestywnie, że odnosiło się wrażenie, iż mógł tę groźbę natychmiast zrealizować (wzmacnianie groźby rysunkiem lub szkicem niebezpiecznego narzędzia, nagraniem huk wystrzałów lub eksplozji)¹⁷. Z drugiej strony posługiwanie się bronią palną lub innym niebezpiecznym przedmiotem nie może być identyfikowane z sytuacją, gdy sprawca jedynie „jest zaopatrzony” w trakcie działania przestępnego w broń czy inny

¹⁰ Por. wyrok SN z dnia 29 września 1971 r., IV KR 186/71, OSNPG 1972, nr 1, poz. 12; wyrok SN z dnia 18 kwietnia 1984 r., II KR 73/84, OSNKW 1984, nr 9–10, poz. 91.

¹¹ Wyrok SN z dnia 12 listopada 1985 r., OSN 1986, nr 9–10, poz. 78. Por. też wyrok z dnia 7 kwietnia 1971 r., IV KR 22/71, OSN PG 1971, nr 10, poz. 181.

¹² Wyrok SN z dnia 29 września 1971 r., IV KR 186/71, OSNPG 1972, nr 1, poz. 12.

¹³ Wyrok z dnia 13 lutego 1986 r., II KR 16/86, OSPiKA 1986, nr 11–12, poz. 239.

¹⁴ Wyrok SN z dnia 12 listopada 1973 r., I KR 209/73, OSNKW 1974, nr 4, poz. 68; wyrok SN z dnia 12 września 1989 r., III KR 163/89, OSNPG 1990, nr 4–5, poz. 35.

¹⁵ Wyrok z dnia 12 listopada 1973 r., I KR 209/73, OSNKW 1974, nr 4, poz. 68. Por. też wyrok SN z dnia 12 września 1989 r., III KR 163/89, OSNPG 1990, nr 4–5, poz. 35.

¹⁶ Wyrok z dnia 12 września 1989 r., III KR 163/89, OSNPG 1990, nr 4.

¹⁷ K. Daszkiewicz, *op. cit.*, s. 142–144.

niebezpieczny przedmiot, tzn. posiada takowy lub tylko informuje o posiadaniu. Nawet przełożenia przez sprawcę w trakcie dokonywania rabunku pistoletu z kieszeni spodni do kieszeni płaszcza, jeżeli napadnięty nie dostrzegł tej czynności, nie można uznać za posługiwanie się, gdyż działanie takie nie paraliżuje woli napadniętego przeciwstawienia się sprawcy¹⁸.

Jako sprawcę kwalifikowanej postaci rozboju należałoby traktować tę osobę, która grozi natychmiastowym użyciem przemocy wobec osoby za pomocą niebezpiecznego przedmiotu lub używa takiej przemocy i uzewnętrznia (okazuje je, odpowiednio demonstruje) ten przedmiot¹⁹. To uzewnętrznienie nie musi być równoczesne z groźbą. Musi się jednak mieścić w ramach jednej akcji przestępczej²⁰. Sprawca bowiem nie musi się posługiwać niebezpiecznym przedmiotem przez cały czas trwania przestępstwa. Może to uczynić w każdym etapie czynu. W szczególności wystarcza, jeżeli sprawca, przystępując do dokonania rozboju, używa niebezpiecznego przedmiotu. Dokonując zaboru mienia, nie musi się już nim posługiwać, aby można było przyjąć kwalifikację z art. 280 § 2 k.k.²¹.

Zabór cudzego mienia musi być połączony z posługiwaniem się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem i w żadnym przypadku nie można zastępować tego posługiwania się, trwaniem stanu zagrożenia, związanego z posługiwaniem się niebezpiecznym przedmiotem dla realizacji innego celu, np. zgwałcenia²².

K. Daszkiewicz podnosi, że celem działania sprawcy rozboju, który grożąc swej ofierze, posługuje się ponadto niebezpiecznym przedmiotem, jest wzmocnienie presji, silniejsze oddziaływanie na ofiarę, wywarcie przemożnego wpływu na kształtowanie się jej procesów motywacyjnych, a nawet całkowite sparaliżowanie jej woli²³. Dlatego też niebezpieczny przedmiot służący temu celowi musi być nie tylko uzewnętrzniony, ale także dostrzeżony przez osobę zagrożoną²⁴. Wydaje się jednak, że ten ostatni wymóg nie jest do końca uzasadniony, np. pokrzywdzony w warunkach nocnych w ciemności nie widzi broni palnej, której użyciem grozi mu sprawca w przypadku odmowy wydania pieniędzy²⁵.

Więcej uwagi należałoby poświęcić problemowi „posłużenia się” bronią palną. K. Buchała rozumie w tym przypadku przez „posługiwanie się” tylko

¹⁸ Glosa S. Majewskiego do wyroku SN z dnia 17 października 1967 r., III KR 105/67, PiP 1969, nr 1, s. 224.

¹⁹ A. Lisowski, Niebezpieczne narzędzie w prawie karnym, cz. I, PS 1993, nr 10, s. 28.

²⁰ OSNKW 143/73. Por. też K. Daszkiewicz, *op. cit.*, s. 143.

²¹ Wyrok SN z dnia 13 kwietnia 1973 r., III KR 32/73, OSNKW 1973, nr 11, poz. 143.

²² Wyrok SN z dnia 14 września 1984 r., IV KR 215/84, OSNPG 1985, nr 5, poz. 73.

²³ K. Daszkiewicz, *op. cit.*, s. 143.

²⁴ S. Majewski, Glosa..., *op. cit.*, s. 225 oraz W. Radecki, K. Urbanek, *op. cit.*, s. 56.

²⁵ A. Lisowski, Niebezpieczne narzędzie..., *op. cit.*, cz. I, s. 30.

taki użytek, który zwykle powoduje co najmniej ciężkie uszkodzenie ciała. Wykładnia rozszerzająca w sensie jakiegokolwiek użytku z broni (np. okazanie), koliduje bowiem z ujęciem typu podstawowego i nie odpowiada ładunkowi społecznej szkodliwości odzwierciedlanej przez sankcję przewidzianą w typie kwalifikowanym²⁶. Jednak Sąd Najwyższy stwierdził, iż posłużenie się bronią nie musi polegać na daniu strzału lub usiłowaniu dania strzału, a broń ta nie musi być nabita²⁷. Wydaje się, że zakres pojęcia „posługuje się” obejmuje, zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego, wszelkie manipulacje z bronią palną, chociażby nie nabita, np. skierowanie takiej broni w stronę napadniętego i grożeniu jej użyciem, jeśli nie wyda mienia²⁸. Ten pogląd Sądu Najwyższego skrytykował I. Andrejew, który twierdzi, iż nie można przyjąć, by sprawca, grożąc nie nabitym rewolwerem, „posługiwał się” bronią palną²⁹. Stał na stanowisku, że rodzaj manipulacji bronią palną według przepisów o bójce z użyciem broni palnej i przepisów o rozboju jest taki sam – mierzenie do strzału lub strzelanie. Stanowisko Sądu Najwyższego podzielili natomiast T. Bojarski³⁰, S. Hoc³¹, E. Pływaczewski³². Podobnie uważali J. Bafia³³, W. Świda³⁴, J. Śliwowski³⁵. S. Hoc stwierdził, iż groźba dania strzału, jeżeli pokrzywdzony nie wie, że broń nie jest nabita, wzbudza w napadniętym znacznie większą obawę i poczucie bezbronności oraz bardziej paraliżuje jego wolę niż groźba uderzenia pistoletem. B. Michalski uważa, że tylko w przypadku, gdyby sprawca poinformował ofiarę, że broń nie jest nabita, można przyjąć, że posługuje się nim jako straszakiem³⁶. W praktyce trudno jednak wyobrazić sobie sprawcę rezygnującego z bardziej skutecznego sposobu wzbudzenia obawy u pokrzywdzonego.

²⁶ K. Buchała, *Prawo karne materialne*, PWN, Warszawa 1989, s. 660. Podobnie SN w wyroku z dnia 22 czerwca 1967 r., Rw 524/67, OSNKW 1967, nr 12, poz. 127.

²⁷ Wyrok SN z dnia 30 września 1975 r., VI KRN 33/75, OSNKW 1976, nr 1, poz. 3.

²⁸ Wyrok SN z dnia 30 września 1975 r., stwierdza, iż posłużenie się bronią palną nie musi polegać na daniu strzału lub usiłowaniu dania strzału, a broń ta nie musi być nabita. Użycie broni palnej polega zatem na daniu strzału lub usiłowaniu dania strzału (VI KRN 33/75, OSNKW 1976, nr 1, poz. 3).

²⁹ I. Andrejew, *Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 września 1975 r.*, VI KRN 33/75, OSPiKA 1976, nr 6, poz. 120, s. 274–275.

³⁰ T. Bojarski, *Głosa do wyroku SN z dnia 30 września 1975 r.*, VI KRN 33/75, PiP 1977, nr 1, s. 176–177.

³¹ S. Hoc, *Głosa do wyroku SN z dnia 30 września 1975 r.*, VI KRN 33/75, OSPiKA 1977, nr 5, s. 211–212.

³² E. Pływaczewski, *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, red. A. Marek, PWN, Warszawa 1986, s. 337.

³³ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Prawn., Warszawa 1987, t. II, s. 292.

³⁴ W. Świda, *Prawo karne*, wyd. IV, PWN, Warszawa 1989, s. 492.

³⁵ J. Śliwowski, *op. cit.*, s. 467.

³⁶ B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Rozdział XXXV Kodeksu karnego. Komentarz, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 1999, s. 130.

III. Broń palna

Pojęcie „posługiwania się” jest odniesione do broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu. Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji³⁷ stanowi w art. 7, że „W rozumieniu ustawy bronią palną jest niebezpieczne dla życia i zdrowia urządzenie, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, jest zdolne do wystrzelenia pocisku lub substancji z lufy albo elementu zastępującego lufę, a przez to do rażenia celów na odległość”.

Cech wymaganych dla broni palnej nie mają straszaki i inne zbliżone do nich przedmioty, które służą do zabawy ze względu na brak zdatności do rażenia pociskiem z odpowiedniej odległości³⁸. Podobnie też pistolet wodny „nawet łudzaco podobny do pistoletu prawdziwego”³⁹. Wspomniany straszak, pistolet wodny czy startowy mogą stanowić inne środki użyte do dokonania rozboju przy zachowaniu kwalifikacji z typu podstawowego. Nie jest bronią palną sportowy pistolet startowy⁴⁰, ale może nią być pistolet sygnałowy (rakietnica). Rakietnica może być wykorzystana do zabijania ludzi i zwierząt na odległość do 10 m. Istnieje też możliwość strzelania z rakietnicy amunicją myśliwską⁴¹.

Ustawa o broni i amunicji w art. 4 ust. 1 stwierdza, że „Ilekoć w ustawie jest mowa o broni, należy przez to rozumieć: 1) broń palną, w tym broń bojową, myśliwską, sportową, gazową, alarmową i sygnałową, (...)” Można w związku z takim sformułowaniem spotkać stanowisko, że broń gazowa jest bronią palną tylko w rozumieniu tej ustawy i art. 263 k.k. z uwagi na brak niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia⁴². Wydaje się jednak, że choć podstawowym zasięgiem definicji legalnej jest tekst ustawy, w którym jest zawarta, to należy jednak uwzględnić definicję legalną, zawartą w ustawie uznanej za podstawową dla danej dziedziny⁴³. Problem, czy broń gazową należy zaliczać do broni palnej, jest niezwykle doniosły z punktu widzenia praktyki. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 stycznia 2004 r. stwierdził, że broń gazowa jest bronią palną zarówno w rozumieniu art. 263 k.k., jak i art.

³⁷ Dz. U. Nr 53, poz. 549 ze zm.

³⁸ SN w wyroku z dnia 30 grudnia 1963 r., II K 274/63. Por. też wyrok z dnia 8 października 1976 r. – IV KR 196/761, OSNKW 1976, nr 12, poz. 147.

³⁹ Wyrok z dnia 9 grudnia 1959 r., IV K 952/59, niepubl. – cyt. za A. Lisowski, *op. cit.*, s. 42.

⁴⁰ Wyrok z dnia 3 lipca 1979 r., III KR 167/79, niepubl. – cyt. za A. Lisowski, *ibidem*.

⁴¹ I. Nowicka, *op. cit.*, s. 92.

⁴² Wyrok SA w Krakowie z dnia 5 grudnia 2001 r., II AKa 269/01, KZS 2002, nr 1, poz. 17. Por. też K. Gorazdowski, Broń palna – broń gazowa, *Prz. Sąd.* 2001, nr 5, s. 57; Z. Jeleń, Pojęcie broni palnej, *Prok. i Pr.* 2002, nr 5, s. 65.

⁴³ R. A. Stefański, Glosa do postanowienia SN z dnia 4 listopada 2002 r., V KKN 376/01, *PiP* 2003, nr 7, s. 128.

280 § 2 k.k.⁴⁴. Pogląd ten aprobuje P. Pratkowiecki, który uważa, że przemawia za tym nie tylko zakaz wykładni homonimicznej, ale również cechy konstrukcyjne i właściwości broni gazowej, a w szczególności fakt, iż użyta w typowy sposób może spowodować śmierć człowieka⁴⁵. Przyczyną zgonu może być oddanie strzału z przyłożenia w okolice skroni lub karku, klatki piersiowej oraz szyi. Dotyczy to także pistoletów hukowych. Zagrożenie dla życia ofiary może nastąpić również w przypadku skierowania strumienia gazu w okolice otworów oddechowych lub oddania strzału w małym pomieszczeniu⁴⁶. Zagrożenie życia niesie za sobą także możliwość wystrzelania z broni gazowej nabojów śrutowych.

T. Hanausek z przyczyn technicznych i dotyczących polityki kryminalnej zajął odmienne stanowisko, wskazując, iż gaz nie może być uznany za pocisk, a broń gazowa nie spełnia warunku rażenia na odległość oraz przy prawidłowym zastosowaniu nie jest niebezpieczna dla życia, a dla zdrowia w znacznie mniejszym stopniu niż typowa broń palna⁴⁷. A Lisowski zgadzał się z tym poglądem i przenosił ciężar zagadnienia w obszar problematyki „innych niebezpiecznych przedmiotów”⁴⁸. Podobne stanowisko zajął Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 11 kwietnia 1994 r., stwierdzając, że aby broń gazową uznać za niebezpieczny przedmiot, nie jest konieczne oddanie strzału z tej broni. Wystarczy groźba oddania strzału z broni przystawionej do głowy. Takie właśnie nieprawidłowe użycie może spowodować śmierć⁴⁹.

Ustawa o broni i amunicji do broni, oprócz broni palnej, zalicza: broń pneumatyczną; miotacze gazu obezwładniającego; narzędzia lub urządzenia, których używanie może zagrażać życiu lub zdrowiu: broń białą w postaci ostrzy ukrytych w przedmiotach niemających wyglądu broni, kastetów i nunczako, pałek posiadających zakończenie z ciężkiego i trwałego materiału lub zawierających wkładki z takiego materiału, pałek wykonanych z drewna lub innego ciężkiego i twardego materiału, imitujących kij bejsbolowy; broń cięż-

⁴⁴ I KZP 39/03, Prz. Sąd. 2005, nr 2, s. 136.

⁴⁵ P. Pratkowiecki, Glosa do uchwały SN z dnia 29 stycznia 2004 r., I KZP 39/03, Prz. Sąd. 2005, nr 2, s. 137.

⁴⁶ Wyrok SA w Lublinie z dnia 19 czerwca 2001 r., II AKa 71/01, Prok. i Pr. 2002, dodatek „Orzecznictwo”, nr 2, poz. 18.

⁴⁷ T. Hanausek, Aktualne problemy dotyczące pojęcia broni palnej w polskiej teorii kryminologii, PS 1992, nr 4, s. 61–62.

⁴⁸ A. Lisowski, *op. cit.*, s. 41; M. Czekał dopuszczał możliwość takiej kwalifikacji, ale tylko w pewnych warunkach; M. Czekał, Glosa do wyroku SA w Warszawie z dnia 21 maja 1996 r., II AKa 129/96, Prok. i Pr. 1973, nr 3, s. 91.

⁴⁹ II AKr 86/94, PS 11/94. Przeciw zaliczeniu pistoletów gazowych do broni palnej wypowiedziały się także SA w Gdańsku i Katowicach. Ten pierwszy w wyroku z dnia 16 września 1993 r., II AKr 247/93, OSA 1994, nr 1, zaś drugi w wyrokach: z dnia 21 maja 1992 r., II AKr 132/92, IP 1993, nr 1–6, poz. 64 i z dnia 25 marca 1993 r., II AKr 81/93, OSA 1994, nr 2, poz. 9.

ciwową w postaci kusz; przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. W ten sposób sam ustawodawca wymienia niektóre inne przedmioty mogące być zaliczone do niebezpiecznych.

Za broń palną nie uznaje się pistoletu prawdziwego, ale niezdatnego do użytku⁵⁰. Jeżeli sprawca posługuje się bronią palną niezdatną do użytku, o której błędnie sądzi, że jest sprawna, odpowiada za usiłowanie nieudolne rozboju kwalifikowanego. W przypadku pistoletu sprawnego, ale nie nabitego, Sąd Najwyższy uznał, iż broń palna, którą posługuje się sprawca rozboju, nie musi być nabita, a posłużenie się nią nie musi polegać na daniu strzału lub usiłowaniu dania strzału⁵¹. A. Lisowski słusznie zauważa, że teza ta wydaje się słuszna pod warunkiem, że sprawca ma możliwość natychmiastowego nabicia broni w przypadku niepodporządkowania się jego woli⁵². W przeciwnym przypadku trudno dostrzec powody różnego traktowania sprawcy posługującego się bronią niesprawną i sprawcy posługującego się bronią nie nabita. Broń niezdatna do użytku lub nie nabita może jednak, według części poglądów doktryny, spełniać przesłanki wymagane dla przyjęcia „innego niebezpiecznego przedmiotu”, co nie wyłącza kwalifikacji prawnej z art. 280 § 2 k.k. W związku z powyższym A. Lisowski, powołując orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 1975 r.⁵³, stwierdza, że skoro sprawca posługuje się pistoletem z zamiarem użycia go nie jako broni palnej, lecz jako ciężkiego, metalowego, twardego przedmiotu nadającego się np. do uderzenia w głowę i ma zamiar wywołać poczucie takiego właśnie zagrożenia, to w każdym przypadku będzie to posłużenie się innym niebezpiecznym przedmiotem, nawet wtedy, gdy sprawca faktycznie go nie „użyje”, a więc nie uderzy nim pokrzywdzonego.

Dla zastosowania kwalifikacji prawnej z art. 280 § 2 k.k. nie wystarczy samo przekonanie pokrzywdzonego, że sprawca rozboju posługuje się przedmiotem niebezpiecznym, lecz konieczne jest ustalenie, iż sprawca rzeczywiście posługuje się takim przedmiotem lub że działa z osobą takim przedmiotem się posługującą⁵⁴. Błąd pokrzywdzonego, co do niebezpieczeństwa jest bez znaczenia. Może sobie wyobrażać po dotknięciu kluczem bądź patykiem, że przedmiot jest niebezpieczny, gdy nim w rzeczywistości

⁵⁰ Zob. wyrok SN z dnia 13 lutego 1962 r., IV K 986/61, OSNPG 1962, nr 1–7, poz. 72, OSNKW 1963, nr 55 oraz wyrok SN z dnia 17 grudnia 1981 r., I KR 288/81, OSNPG 1982, nr 8–9, poz. 115.

⁵¹ Wyrok z dnia 30 września 1975 r., VI KRN 33/75, OSPiKA 1976, nr 6, poz. 120. Odmienne I. Andrejew; zob. przypis 19.

⁵² A. Lisowski, *op. cit.*, s. 43.

⁵³ III KR 235/47, niepubl.

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 14 stycznia 1971 r., IV KR 245/70, IP 1971, nr 2, s. 5. Analogicznie w wyroku z dnia 20 października 1988 r., I KR 299/88, OSNPG 1989, nr 12, poz. 124.

nie jest lub odwrotnie⁵⁵. Istotna jest natomiast świadomość sprawcy. Jego nieświadomość wyłącza kwalifikacje według art. 280 § 2 k.k., zaś błędne wyobrażenie będzie uzasadniać przyjęcie usiłowania nieudolnego.

IV. Niebezpieczny przedmiot

Słownik języka polskiego przedmiotem określa „rzecz ruchomą postrzeżaną zmysłami jako odrębny element rzeczywistości; wytwór pracy ludzkiej”⁵⁶. Określenie „niebezpieczny przedmiot” występuje w art. 280 § 2 k.k. i w art. 159 k.k. Niebezpiecznym przedmiotem może być tylko coś ruchomego. Natomiast nie jest nim podłoga, ściana, skała itp., tj. przedmioty nie nadające się do użycia w sposób czynny⁵⁷. Nie jest nim np. rzeka, mimo że sprawca może, topiąc w niej pokrzywdzonego, zmusić go do rezygnacji z oporu. Nie jest przedmiotem dach wielopiętrowego domu ani przepaść, mimo że strącenie z wysokości zwykle powoduje śmierć⁵⁸.

Sąd Apelacyjny w Lublinie z 2 października 1995 r. przyjął, że posługiwanie się niebezpiecznym przedmiotem może polegać na szczuciu pokrzywdzonego psem, wtedy gdy w jego wyniku następuje atak psa, którego duża, silna budowa i agresja, zjadłość, nieustępliwość powodują realne zagrożenie dla zdrowia, a nawet życia. Chodzi o takie rasy jak doberman, rottweiler, pitbullterier itp. Według prawa cywilnego zwierzę jest rzeczą, a użycie niektórych z nich jest porównywalne z bronią palną (jadowite gady, wirusy, bakterie)⁵⁹. Wirusy, bakterie mogą jednak co najwyżej stanowić element przedmiotu, podobnie jak gaz, prąd czy kwas.

Przedmiot, którym posługuje się sprawca rozboju kwalifikowanego, musi być niebezpieczny. Słownik języka polskiego określa pojęcie „niebezpieczny” jako „grożący czym, mogący spowodować coś złego”⁶⁰. Użycie sformułowania „innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem” po określeniu „posługuje się bronią palną, nożem” stanowi podstawę odniesienia wewnętrznej analogii i ze względów teleologicznych wskazuje na wymaganie pewnej równowartości realnego zagrożenia (a nie tylko cech użytkowych, jak cięcie czy

⁵⁵ I. Andrejew, *Głosa...*, *op. cit.*; I. Nowicka, *Rozbój drogowy jako przejaw zorganizowanej działalności przestępczej*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2004, s. 86. Por. też Z. Czerwiński, *Głosa do wyroku SN z dnia 26 marca 1984 r.*, I KR 52/84, *Probl. Praw.* 1985, nr 8–9, s. 120.

⁵⁶ *Słownik języka polskiego*, *op. cit.*, s. 965. Por. też *Słownik języka polskiego*, t. VII, PWN, Warszawa 1965, s. 182.

⁵⁷ OSPIKA 1976, nr 46.

⁵⁸ I. Andrejew, *op. cit.*, s. 275.

⁵⁹ II AKr 204/95, *Pal.* 1996, nr 9–10. Odmienne w wyroku SN z dnia 16 czerwca 1975 r., I KR 19/75, OSNPG 1976, nr 1–2, poz. 5.

⁶⁰ *Słownik języka polskiego*, *op. cit.*, s. 321.

klucie), jakie wynika z posłużenia się niebezpiecznym przedmiotem w stosunku do niebezpieczeństwa wywołanego posłużeniem się bronią palną i nożem⁶¹. W doktrynie wskazuje się, że konieczne jest obiektywne, poważne niebezpieczeństwo dla życia ludzkiego, wyrażające się w różny sposób, zależny od formy rozboju. Stawałoby się ono aktualne przy użyciu broni lub narzędzia jako środka przemocy wobec osoby bądź tylko potencjalne przy groźbie jej użycia lub doprowadzeniu do stanu bezbronności⁶². Wydaje się, że niesłuszne jest pominięcie zdrowia jako równie cennego dobra prawnego w celu ustalenia, czy przedmiot posiada niebezpieczne właściwości, dlatego jednym z kryteriów należy uczynić możliwość spowodowania ciężkiego uszkodzenia ciała⁶³. B. Michalski uważa, że dla przyjęcia kwalifikowanego typu rozboju nie wystarczy ustalenie, że działanie sprawcy stwarzało bezpośrednio niebezpieczeństwo dla zdrowia pokrzywdzonego i nawet zazwyczaj powoduje nawet bardzo poważne uszkodzenia ciała, lecz o działania, których skutkiem jest zazwyczaj śmierć⁶⁴. Z tym stanowiskiem trudno się zgodzić. Zupełnie drugorzędną sprawą jest, jak słusznie podkreśla A. Lisowski, to, czy ofiara doznała rzeczywistych obrażeń ciała. Należy brać pod uwagę nawet zwykłe posłużenie się niebezpiecznym przedmiotem, dla oceny jego niebezpieczności, gdyż działanie w inny sposób zagrażający życiu zostało osobno ujęte w treści przepisu. W wyroku z dnia 17 listopada 1977 r. Sąd Najwyższy wypowiedział się, iż przepis określający przestępstwo rozboju nie wymaga, by nastąpiło bezpośrednio zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego użyciem broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu⁶⁵. W wyroku z dnia 19 lipca 1971 r. Sąd Najwyższy na gruncie k.k. z 1969 r. uznał, że niebezpiecznym narzędziem może być każdy przedmiot nadający się do spowodowania poważniejszego uszkodzenia ciała lub śmierci człowieka, przy czym potencjał niebezpieczeństwa ma wynikać nie tylko z właściwości tego przedmiotu, lecz i ze sposobu jego użycia⁶⁶.

W związku z problemem źródeł niebezpieczeństwa przedmiotu należy przyjąć aktualnie jako słuszną koncepcję, która wskazuje wyłącznie na cechy (właściwości) obiektywne przedmiotu, a nie sposób jego użycia, gdyż

⁶¹ J. Gurgul, K. Klepacki, Glosa do wyroku SA we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 1992 r., II AKr 63/92, OSP 1993, nr 12, poz. 254. Podobnie O. Chybiński, *Rozbój w teorii i praktyce*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975, s. 34 i 35 oraz Z. Biernaczyk, *Rozbój w aspekcie kryminologicznym i kryminalistycznym*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 21.

⁶² A. Lisowski, *Niebezpieczne narzędzia w prawie karnym*, cz. II, Prz. Sąd. 1993, nr 11–12, s. 32.

⁶³ Wyrok SA w Katowicach z dnia 22 marca 2001 r., II AKa 89/01, Prok. i Pr. 2002, nr 3, s. 26.

⁶⁴ B. Michalski, *Przestępstwa...*, *op. cit.*, s. 138.

⁶⁵ IV KR 213/77, GP 1978, nr 7. Por. też J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Komentarz do części szczególnej Kodeksu karnego*, Warszawa 1987, s. 292.

⁶⁶ Wyrok z dnia 19 lipca 1971 r., I KR 117/71, Biuletyn SN 1971, nr 11, poz. 260.

obecna ustawa karna osobno przewiduje „działanie w inny sposób zagrażający życiu” jako szczególną formę popełnienia rozboju kwalifikowanego. Poza tym „posłużenie się” z art. 280 § 2 k.k. nie musi stanowić „użycia”. Skoro zaś narzędzie nie zostałyby użyte, trudno byłoby ocenić jego niebezpieczność⁶⁷. Już na gruncie poprzedniego stanu prawnego A. Spotowski słusznie twierdził, iż skoro ustawa mówi o „niebezpiecznych narzędziach”, to znaczy, że zakłada istnienie kategorii narzędzi, które nie mają cechy niebezpieczności. Gdy uznajemy, że o „niebezpieczności” narzędzia decyduje sposób jego użycia, to nie pozostawiamy już miejsca na kategorię narzędzi „niebezpiecznych”. Wszak każde narzędzie (każda rzecz) – pisze Spotowski – użyte w odpowiedni sposób ułatwia uszkodzenie ciała lub nawet zabicie człowieka. Jeżeli więc posłużenie się jakimkolwiek narzędziem ma stanowić znamię kwalifikujące, to wystarczyłoby określenie tego znamienia nazwą „narzędzie”. Z tego wynika, iż cechę niebezpieczności narzędzie musi mieć przed posłużeniem się nim i nie może być tak, że zachowanie się sprawcy przesądza o cesze narzędzia (jego niebezpieczności), która to cecha przesądza z kolei o kwalifikacji prawnej czynu (charakteryzuje to zachowanie). Zdaniem A. Spotowskiego, jeżeli o niebezpieczeństwie narzędzia miałby decydować dopiero sposób użycia, to współdziałający dopiero po zakończeniu akcji przestępczej dowiadywałby się o tym, że działał z osobą, która się takim narzędziem posługiwała. Poza tym typ kwalifikowany ma być wyjątkiem i konieczna jest interpretacja ścieśniająca⁶⁸. Także Z. Cwiąkański i A. Zoll twierdzą, że budzi wątpliwość położenie dużego nacisku przy określeniu „niebezpiecznego przedmiotu” na sposób działania sprawcy, a już niewątpliwie jest błędem wnioskowanie o niebezpieczności przedmiotu ze skutku wywołanego czynem. Ich zdaniem o niebezpiecznym charakterze przedmiotu decydują jego właściwości⁶⁹. Także M. Dąbrowska-Kardas i P. Kardas uważają, że o niebezpieczności przedmiotu decydują tylko i wyłącznie jego właściwości, np. wymiar, masa, tnąca powierzchnia, a nie sposób użycia⁷⁰.

Według I. Andrejewa narzędzie jest niebezpieczne, gdy ze względu na swój kształt, wymiary, masę, powierzchnię tnącą, ostrość albo zawarty materiał wybuchowy lub łatwopalny, zwyczajnie użyte zagraża bezpośrednim niebezpieczeństwem spowodowania śmierci lub ciężkiego uszkodzenia cia-

⁶⁷ W. Smardzewski, Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 stycznia 1991 r., II AKr 21/90, Pal. 1991, nr 8–9, s. 8.

⁶⁸ A. Spotowski, Glosa do wyroku SN z dnia 31 maja 1984 r., PiP 1985, nr 7–8, s. 194–195. Por. też tegoż autora – Glosa do wyroku SN z dnia 25 marca 1988 r., WR 112/88, NP 1990, nr 1–3, s. 134–136.

⁶⁹ Z. Cwiąkański, A. Zoll, Przegląd orzecznictwa SN z zakresu prawa karnego materialnego za I półrocze 1986 r., Nowe Prawo 1987, nr 6, s. 70.

⁷⁰ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna, pod red. A. Zolla, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 1999, t. 3, s. 79–81.

ła⁷¹. A. Gaberle zauważa, że ta sama rzecz może raz mieć, a innym razem nie mieć charakteru „niebezpiecznego narzędzia”, jeżeli uzna się sposób użycia za nadający taką cechę, mimo braku w tej rzeczy właściwości tworzących samoistne zagrożenie dla życia lub zdrowia⁷². Dokonując interpretacji zrównującej „użycie narzędzia o niebezpiecznych właściwościach” z „niebezpiecznym użyciem narzędzia bez niebezpiecznych właściwości” konsekwentnie trzeba przyjąć, że niebezpiecznym narzędziem może być każdy przedmiot użyty w sposób niebezpieczny, a więc np. bandaż, poduszka a nawet kartka papieru, którą można zmiąć i wepchnąć ofierze do gardła, powodując uduszenie⁷³. Kryterium prawidłowości użycia nie jest przydatne, gdyż każdy przedmiot nie będący bronią zostaje użyty niezgodnie z przeznaczeniem i w tym sensie „nieprawidłowo”, jeśli za jego pomocą zraniono lub zabito człowieka⁷⁴.

A. Lisowski podnosi, że istota rozboju polega nie tylko na użyciu przemocy wobec osoby, lecz także na groźbie jej użycia i zapytuje, jak w tym ostatnim przypadku miałoby wyglądać zagrożenie posłużeniem się niebezpiecznym przedmiotem przez sprawcę. Czy sprawca musiałby werbalnie zapowiedzieć jego nieprawidłowe użycie⁷⁵?

Odmienne stanowisko reprezentuje S. Łagodziński, który twierdzi, że nie ma racjonalnego uzasadnienia dokonywanie oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa określonego przedmiotu bez uwzględnienia konkretnego sposobu posługiwania się nim przez sprawcę, rodzaju spowodowanych obrażeń i mechanizmu ich powstawania⁷⁶.

Warto jednak prześledzić, jak w praktyce rozumiano pojęcie „niebezpiecznego przedmiotu”. Bezspornie jest nim *verba legis* broń palna i nóż. Otwarta zatem pozostaje kwestia „innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu”.

Sądy, uznając określony przedmiot za niebezpieczny dla podparcia swego stanowiska, posilkowały się różnymi koncepcjami. Najczęściej odwoływano się do właściwości przedmiotu oraz niesłusznie – sposobu jego użycia przez sprawcę. Na równi z nożem można potraktować brzytwę⁷⁷, skalpel⁷⁸ oraz bagnet⁷⁹, a także różnego rodzaju scyzoryki⁸⁰. Również koźli róg, ze

⁷¹ I. Andrejew, *op. cit.*; por. też wyrok SN z dnia 5 lutego 1990 r., II KR 231/89, OSNPG 1990, nr 10, poz. 73.

⁷² A. Gaberle, *op. cit.*, s. 91.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ A. Lisowski, *op. cit.*, cz. II, s. 43.

⁷⁶ S. Łagodziński, Przepięstwa rozbójnicze – wybrane zagadnienia, *Prok. i Pr.* 1999, nr 11–12, s. 87.

⁷⁷ Wyrok SN z dnia 4 sierpnia 1971 r., III KR 55/71, niepubl.

⁷⁸ Wyrok SN z dnia 18 kwietnia 1984 r., II KR 73/84, OSNPG 1984, nr 9–10, poz. 91.

⁷⁹ Wyrok SN z dnia 9 stycznia 1985 r., II KR 297/84, niepubl.

względu na swe ostre zakończenie, jest zbliżony do noża⁸¹. W zależności od sposobu użycia jako niebezpieczny przedmiot traktowano żyłkę⁸².

W wyroku z dnia 31 maja 1984 r. Sąd Najwyższy uznał, że samochód osobowy, którym posłużył się sprawca rozboju, kierując nim w taki sposób, by zatrzymać i obezwładnić pokrzywdzonego, a następnie pozbawić go mienia w celu przywłaszczenia, również stanowi niebezpieczny przedmiot⁸³. Orzeczenie to budzi wątpliwości A. Spotowskiego, ponieważ takie posłużenie się samochodem jest sprzeczne z jego przeznaczeniem, a samochód nie ma cechy stałości, którą powinien się charakteryzować niebezpieczny przedmiot.

Podobny problem pojawia się na gruncie wyroków Sądu Najwyższego z dnia 4 maja 1966 r. i z dnia 27 lipca 1971 r., w których postanowiono, że buty same przez się nie są niebezpiecznym przedmiotem. Spełniają jednak jego cechy, jeżeli są tego rodzaju, że będąc na nodze lub w ręku i użyte z odpowiednią siłą, stworzą bezpośrednio niebezpieczeństwo utraty życia przez pokrzywdzonego lub doznania przez niego ciężkiego uszkodzenia ciała albo ciężkiego rozstroju zdrowia. Gdy są one ciężkie, juchtowe, okute blachami, mają grubą podeszwę i gdy znajdują się na nodze silnego mężczyzny, który z całą siłą kopiąc, zadaje ciosy, to zmienia się ich charakter⁸⁴.

Z uwagi na sposób użycia niebezpiecznym przedmiotem mógłby być nawet szalik, którym oskarżony posłużył się przy duszeniu napadniętego i spowodował jego zgon⁸⁵. Szalik, ciecze żrące czy trujące, np. kwas solny, gaz, prąd elektryczny, sprężone powietrze, jak również chloroform nie mogą być uznane za niebezpieczne przedmioty⁸⁶, lecz dzięki posłużeniu się nimi można uznać, że sprawca „działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu”. Podobnie można zakwalifikować odpowiednie wykorzystanie siły rąk. Działanie sprawcy w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu przy posłużeniu się innymi przedmiotami powinno powodować konkretne zagrożenie dla życia, którego udowodnienie nie jest wymagane przy posługiwaniu się bronią palną lub nożem⁸⁷.

Stłuczona szklanka, jak i stłuczona butelka jest niebezpiecznym przedmiotem⁸⁸. Podobnie butelka od шамpana, ze względu na swój stosunkowo

⁸⁰ Wyrok SN z dnia 10 stycznia 1972 r., II KR 274/71, niepubl.; wyrok SN z dnia 19 lipca 1978 r., IV KR 149/78, niepubl.

⁸¹ Wyrok SN z dnia 26 kwietnia 1988 r., III KR 73/88, OSNP 1988, nr 12, poz. 133.

⁸² Wyrok SN z dnia 30 maja 1975 r., III KR 17/75, OSNKW 1975, nr 10–11, poz. 143.

⁸³ I KR 105/84, OSNKW 1985, nr 1–2, poz. 15.

⁸⁴ IV KR 53/66, niepubl. oraz V KRN 261/71, niepubl.

⁸⁵ Wyrok SN z dnia 22 sierpnia 1986 r., III KR 242/86, niepubl.

⁸⁶ Odmienne SN w wyroku z dnia 9 września 1978 r., V KR 119/78, OSNKW 1979, nr 3, poz. 27.

⁸⁷ T. O c z k o w s k i, *op. cit.*, s. 147.

⁸⁸ Wyrok SN z dnia 10 maja 1985 r., V KRN 252/85, OSNPG 1986, nr 2, poz. 19.

duży ciężar i fizyczne właściwości szkła⁸⁹. Do niebezpiecznych przedmiotów zalicza się także grubą żelazną rurę⁹⁰. Nie można natomiast przyjąć, że niebezpiecznym przedmiotem jest wojskowy pas skórzany nawet z metalową klamrą i związany w węzeł⁹¹.

Za rozbój kwalifikowany odpowiadać będzie także sprawca, który sam nie posługuje się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem, lecz ma świadomość, że współdziała z osobą, która takim przedmiotem się posługuje, jednakże ta świadomość może przejawiać się nie tylko w wiedzy, ale i w godzeniu się na to⁹². Wyrażenie zgody na posłużenie się przez jednego ze współsprawców rozboju może nastąpić w sposób konkludentny w trakcie już dokonywanego czynu, nawet jeśli sprawcy nie uzgodnili uprzednio, że rozboju dokonają z użyciem niebezpiecznego przedmiotu⁹³.

V. Środki obezwładniające

W art. 280 § 2 k.k. na równi z takimi niebezpiecznymi przedmiotami, jak broń palna czy nóż, wymieniono środki obezwładniające, przy czym posłużenie się nimi jest skorelowane z działaniem w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu. Użycie przez sprawcę większości środków farmakologicznych lub technicznych urządzeń obezwładniających z istoty jednak nie powoduje zagrożenia dla zdrowia lub życia, chyba że zostaną zastosowane nieprawidłowo⁹⁴. Pewna trudność pojawia się, gdyż takie „nieprawidłowe” działanie można zakwalifikować jako „w inny sposób bezpośrednio zagrażające życiu”, co nie pozostawiłoby wiele miejsca na środki obezwładniające w przedstawionym w art. 280 § 2 k.k. kontekście.

Środkiem obezwładniającym jest według B. Michalskiego każdy środek, którego użycie zgodnie z przeznaczeniem i właściwościami prowadzi do pozbawienia ofiary możliwości lub swobodnego poruszania się w ogóle, lub unieruchomienia tylko niektórych części jej ciała⁹⁵. Środek obezwładniający jest szerszym pojęciem od broni obezwładniającej. Do kategorii broni obezwładniającej należy zaliczyć urządzenie powodujące czasowe obezwładnienie rażonej osoby, w wyniku huku wystrzału, dawki substancji łzawiącej,

⁸⁹ Wyrok SN z dnia 21 maja 1987 r., V KRN 460/86, OSNPG 1987, nr 8–9, poz. 104.

⁹⁰ Wyrok SN z dnia 7 kwietnia 1933 r., 1 K 174/33, nr 4, s. 973.

⁹¹ Wyrok SN z dnia 5 października 1970 r., IV KR 166/70, OSPiKA 1971, nr 4.

⁹² Wyrok SN z dnia 9 stycznia 1974 r., II KR 253/73, Biul. Inf. SN 1974, nr 3, poz. 75.

⁹³ Wyrok SN z dnia 16 czerwca 1977 r., III KR 142/77, OSNKW 1978, nr 4–5, poz. 48.

⁹⁴ T. Oczkowski, Kwalifikowana postać przestępstwa rozboju w polskim prawie karnym – wybrane problemy, (w:) *Doctrina multiplex veritas una*, Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu, Toruń 2004, s. 148.

⁹⁵ B. Michalski, *Przestępstwa...*, *op. cit.*, s. 137.

iskry elektryczności statycznej, uderzenia kulą gumową lub pociskiem w postaci poduszczonej wypełnionej drobnym śrutem, innego bodźca obojętnego, np. siatki obojętnej, silnego oświetlenia.

Broń obojętna dzieli się wobec powyższego na: straszaki i pistolety startowe, pistolety na amunicję hukową, miotacze gazowe i granaty gazowe, urządzenia rażące prądem elektrycznym, broń służąca do rażenia pociskami gumowymi, inne urządzenia obojętno-paraliżujące, np. wyrzutniki sieci obojętnych⁹⁶. Miotacze gazu i granaty gazowe są to urządzenia do rozpylania chemicznych środków łzawiących – lakrymatorów. Działanie lakrymatorów polega na silnym podrażnieniu zakończeń nerwów w tkance oka. Odstrzelenie naboju gazowego powoduje rozpylenie w powietrzu cząstek substancji chemicznej podrażniającej błonę śluzową oraz wywołującą wymioty, uczucie pieczenia i ostry ból w klatce piersiowej oraz zaburzenia równowagi⁹⁷.

Urządzenia rażące prądem elektrycznym (paralizery) wyglądem przypominają pałkę, latarkę lub pistolet. Rażenie człowieka prądem o różnicy potencjałów rzędu 30 000–120 000 V w czasie 0,5 sekundy powoduje gwałtowną reakcję nerwowo-bólową. Dłuższe działanie impulsu elektrycznego powoduje upadek i utratę przytomności u osoby rażonej⁹⁸.

Pojęcie środka obojętnego jest szerokie i nie ogranicza się jedynie do urządzeń technicznych. Za środek obojętny uznano lek o nazwie Lorazepam, który może spowodować bezpośrednie zagrożenie życia człowieka⁹⁹. K. Laskowska uważa jednak, że leku tego za taki uznać nie można, choć w podanej w większej ilości mógłby zagrozić życiu człowieka. Wydaje się zatem, że należy brać pod uwagę konkretne okoliczności danego czynu i w przypadku nieprzekroczenia niebezpiecznej dla życia dawki leku należałoby zakwalifikować działanie sprawcy z typu podstawowego rozboju, jako doprowadzenie do stanu nieprzytomności¹⁰⁰. Środkiem obojętnym szczególnie niebezpiecznym są tzw. pigułki zapomnienia (*forget pills*), która to nazwa obejmuje ok. 40 specyfików (np. GHB, tj. kwas gamma-hydroksymasłowy, rohypnol, klonazepam, ketamina i in.), które niezwłocznie wywołują całkowitą bądź częściową utratę przytomności, stan uśpienia, a następnie amnezję.

Zgodnie z art. 282 § 2 k.k. środek obojętny, którym posługuje się sprawca rozboju kwalifikowanego, powinien być podobnie niebezpieczny,

⁹⁶ Technika kryminalistyczna, pod red. W. Kędzierskiego, Wyd. Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1995, t. III, s. 351.

⁹⁷ *Ibidem*, s. 353.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ Uchwała SN z dnia 24 stycznia 2001 r., I KZP 45/2000, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 17.

¹⁰⁰ K. Laskowska, Glosa do uchwały SN z dnia 24 stycznia 2001 r., I KZP 45/2000, PiP 2001, nr 4, s. 115.

jak inne wymienione w tym przepisie przedmioty, co eliminuje z tego zakresu zwykłe powrozy lub sznury, choć użycie spójnika „lub” może sugerować, że nie ma związku między określeniem „środek obezwładniający” a niebezpieczeństwem wcześniej wskazanych w przepisie przedmiotów¹⁰¹. Środkiem obezwładniającym będzie zatem mający stałą cechę niebezpieczeństwa dla życia środek, którego użycie, zgodnie z przeznaczeniem i właściwościami, prowadzi do pozbawienia ofiary możliwości swobodnego poruszania się w ogóle lub unieruchomienia tylko niektórych części jej ciała¹⁰². Nie mające cechy niebezpieczeństwa dla życia środki obezwładniające powinny być rozpatrywane jako służące do doprowadzenia człowieka do stanu bezbronności, a więc posłużenie się nimi będzie uzasadniało kwalifikację typu podstawowego rozboju.

¹⁰¹ K. Laskowska, *Glosa...*, *op. cit.*, s. 113.

¹⁰² B. Michalski, *Przestępstwa...*, *op. cit.*, s. 137.